

9.12.2009

Dnro 16/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

KOTIETSINTÄ VAI EI?

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 2.1., 3.1. ja 6.2.2008 eduskunnan oikeusasiamiehelle saapuneissa kirjeissään Kaustisen kihlakunnan poliisimiesten menettelyä jäljempänä kerrottavassa esitutkinnassa erityisesti seuraavasti.

1. Kantelijan mukaan poliisi on toimittanut laittoman kotietsinnän, koska tutkittavana ei ollut niin vakava rikos, että kotietsintä olisi ollut sallittu. Kantelijalle tai hänen kotiväelleen ei myöskään annettu mahdollisuutta olla läsnä etsinnässä.
2. Kantelijan mukaan poliisi on tehnyt laittoman takavarikon, koska metsästysrikkomuksen esitutkinnassa ei voida takavarikoida tekovälineenä käytettyä asetta. Takavarikosta ei myöskään välittömästi ilmoitettu ase-omistajalle.
3. Kantelijan mielestä poliisin olisi tullut toimittaa asiassa vain suppea esitutkinta tai jättää esitutkinta kokonaan toimittamatta.
4. Poliisi ei antanut kantelijalle tietoa poliisin saamasta ilmoituksesta.
5. Kantelijan mukaan poliisi oli ennen oikeudenkäyntiä antanut Halsuan metsästysseuralle tietoja rikosepäilyistä ja myös ohjeita käsitellä tapahtumia metsästysseurassa.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatietoja

Kaustisen kihlakunnan poliisilaitos sai 11.4.2007 klo 8.09 hälytyskeskukselta tehtävän, jonka mukaan "Järvelän kylän puolella Perhojokea ammuskeltiin". Hälytyskeskukseen ilmoituksen oli tehnyt Pajalan-tiellä kävelemässä ollut henkilö. Paikalle lähti poliisipartio, jossa olivat ylikonstaapeli A sekä vanhemmat konstaapelit B ja C. Tarkempaa tietoa ammuskelun laadusta tai asiasta muutoinkaan ei ollut. Selvityksen mukaan partio puki ylleen luotiliivit ja otti mukaan poliisikoiran eli varauduttiin mahdollisesti vaaralliseen tehtävään.

Käytyään ensin erään toisen talon pihassa partio meni kantelijan perheen talolle tarkoituksenaan kysellä talonväeltä, olivatko he kuulleet tai nähneet jotain ammuskeluun liittyvää. Ylikonstaapeli A kävi talon etuovella koputtelemassa ja huhuilemassa, olisiko ketään kotona. Vastausta ei kuulunut, mutta huomattiin, että autokatokselta meni jälkiä takaovelle. Takapihalla havaittiin tuoreita verijälkiä ja nii-

den vieressä muutamia ruskehtavia höyheniä. Jälkiä seuraamalla löydettiin talon päädystä kaksijuuri ammuttua haulikon hylsyä.

Ylikonstaapeli A meni talon takaovelle, koputteli ja huuteli, onko ketään kotona. Ovi oli auki ja vanhempi konstaapeli C:n mukaan hän ja A menivät sisälle taloon edelleen huudellen, onko ketään kotona. Kantelusta päätellen kyse oli pesuhuoneesta. Kun vastausta ei kuulunut, poliisimiehet palasivat ulos. Mitään paikkoja ei pengottu eikä availtu muihin huoneisiin johtavia ovia. Kun A huomasi, että toisellekin ulko-ovelle menee jäljet, hän avasi tuon oven ja havaitsi kyseisessä varastohuoneessa pöytää vasten haulikon ja pöydällä muutamia haulikon patruunoita. A haki haulikon ja patruunat. Muutoin huoneessa ei tehty mitään.

Tämän jälkeen partio palasi poliisiasemalle. Vanhempi konstaapeli C kävi heti kertomassa samassa rakennuksessa ulosoton puolella töissä olevalle kantelijalle, mitä oli tapahtunut. C myös soitti kantelijan miehelle, jolloin selvisi, että ampuja oli perheen poika D.

D kuulusteltiin samana päivänä rikoksesta epäiltynä. Hän kertoi ampuneensa aamulla talon pihalla harakan. Hänen omistamansa haulikko takavarikoitiin, koska sen katsottiin voivan olla todisteena rikosasiassa ja koska tuomioistuin voi julistaa sen menetetyksi.

Kokkolan käräjäoikeus katsoi 26.7.2007 antamassaan tuomiossa D:n syyllistyneen metsästyslainsäännösten rikkomiseen (harakan ampuminen) ja ampuma-aserikkomukseen (haulikonlainvastainen säilyttämistapa). Ensin mainitusta rikoksesta hänet jätettiin rangaistukseen tuomitsematta, mutta ampuma-aserikkomuksesta hän sai sakkorangaistuksen. Käräjäoikeus hylkäsi vaatimuksen haulikon menettämisestä valtiolle.

3.2

Kannanotot

3.2.1

Taloon sisälle meneminen

Lähtökohtia

Kuten edellä on todettu, poliisipartio meni kantelijan talon pihaan ja saadun selvityksen mukaan myös kävi talossa sisällä kahdessa huoneessa. Kantelija on pitänyt tapahtumia laittomana kotietsintänä ja kotirauhaansa puuttumisena.

Kotirauhan erityinen suoja pohjautuu perustuslain 10 §:ään. Sen mukaan jokaisen yksityiselämä, kunia ja kotirauha on turvattu ja että lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä.

Rikoslain 24 luvun 11 §:n mukaan kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen. Kotirauhan ydinaluetta ovat luonnollisesti asunnot.

Perustuslaissa jokaiselle turvattu kotirauha rajoittaa poliisin toimintamahdollisuuksia. Poliisilla ei ole yleistä oikeutta toimia kotirauhan piirissä vain sillä perusteella, että se olisi tarpeen poliisin tehtävien hoitamiseksi. Kotirauhan piiriin meneminen vastoin paikan haltijan tahtoa edellyttää tähän oikeuttavaa lain säännöstä.

Poliisin virkatehtävien hoitamisen mahdollistamiseksi on laissa erikseen säädetty toimivaltuuksia mennä kotirauhan piiriin riippumatta paikan haltijan tahdosta. Tällaisista perustuslain 10 §:n tarkoittamista toimenpiteistä on säädetty muun muassa pakkokeinolain 5 luvussa (paikkaan kohdistuva etsintä) ja eräissä poliisilain pykälissä. Näiden säännöksiä lähtökohtana on yleensä se, että kotirauhan piiriin voi mennä vastoin paikan haltijan suostumusta vain esitutkinnassa rikoksen selvittämiseksi, jonkun kiinnittämiseksi tai jonkin vaaran torjumiseksi. On tärkeää huomata, että poliisi voi muulloinkin kuin kotietsintätapauksissa mennä kotirauhan suojaamiin rakennuksiin. Liitän oheen jäljennökset keskeisistä tämän asian arvioinnissa huomioon otettavista pakkokeinolain ja poliisilain säännöksistä.

Poliisipartion menettely

Partion toimintaa on johtanut ylikonstaapeli A ja hän ilmoittaa, että muut toimivat hänen ohjeidensa mukaisesti. Tämän vuoksi tapahtumia on arvioitava erityisesti A:n kertoma huomioon ottaen.

On selvitetty, että poliisimiehet ovat menneet kantelijan talon pihalle ja myös käyneet sisällä talossa. Näin ollen tulee arvioida, löytyykö laista tähän oikeuttavia säännöksiä.

Poliisimiehet ovat katsoneet, että he eivät ole tehneet kotietsintää. Onkin kiistatonta, että kysymys on aluksi ollut hälytystehtävästä eikä esitutkinnasta. Tapahtumia onkin ensin arvioitava poliisilain näkökulmasta. Ampuma-aselaissa ei ole erikseen säädetty etsinnöistä ampuma-aseita koskevissa asioissa, vaan tuon lain 97 §:ssä on viitattu pakkokeinolakiin ja poliisilakiin.

Poliisipartion meneminen kantelijan talon pihaan ei mielestäni ole ongelmallista. Kotirauhan rikkomisesta olisi tältä kannalta arvioiden kysymys vain, jos kotirauhan piiriin olisi tunkeuduttu luvattomasti. Oikeuskirjallisuudessa on tästä todettu seuraavaa. "Tunkeutumisen käsitteeseen sisältyy jonkinlaisen esteen ohittaminen tai murtaminen. Esteestä voidaan objektiivisesti päätellä, että sen tarkoituksena on viestiä torjuvasta suhtautumisesta kotirauhan alueelle tulemiseen. Este voi olla laadultaan fyysinen (esim. portti tai kieltomerkki), mutta myös esimerkiksi vain sanallinen kieltä. Lainkohdassa tarkoitettua tunkeutumista voi siten olla esimerkiksi aidan yli kiipeäminen, oven työntäminen auki tai pihamaalle tuleminen kielloista huolimatta" (näin teoksessa Rikosoikeus, 3. painos, s. 636). Tässä tapauksessa pihaan menemiselle ei käytettävissä olevan selvityksen mukaan ole ollut mitään estettä. Viitataan myös pakkokeinolain 5 luvun 8 §:n säännöksiin paikantarkastuksesta, joka voidaan tehdä esimerkiksi kotirauhan piiriin kuuluvassa pihassa riippumatta siitä, millaista rikosta selvitetään.

Taloon sisälle meneminen on eri asemassa. Selvityksiä antaneet poliisimiehet eivät ole yksilöineet mitään poliisilain säännöksiä, joihin he olisivat toimintansa perustaneet. Lähinnä voitaneen nähdäkseni ajatella, että olisi ollut käsillä poliisilain 15 §:n tarkoittama tilanne. Sen perusteella esimerkiksi asuntoon voidaan mennä sisälle, jos on syytä epäillä henkilön olevan hengen tai terveyden vaarassa tai joutuneen rikoksen tai onnettomuuden uhriksi taikka hänen voidaan muutoin olettaa olevan välittömän avun tarpeessa tai kuolleena. Tämä säännös ei edellytä suurta todennäköisyyttä ("on syytä epäillä") ja ainakin vanhempi konstaapeli C näyttää katsoneen tilanteen sellaiseksi, että oli syytä varmistaa, ettei kenelläkään ole mitään hengen tai terveyden vaaraa. C kertoo ajatelleensa, että pihalla havaittu veri ei olisi ainoastaan nähdyistä höyhenistä johtuvaa.

Poliisilain 15 §:n soveltamiselle onkin käsitykseni mukaan nähtävissä jonkinlaisia perusteita. Sen sijaan poliisilain 16 §:ssä tarkoitettua henkeä tai terveyttä vakavasti vaarantavaa aiheuttavaa tekoa ei mielestäni ollut perusteltua syytä olettaa olevan meneillään tai uhkaamassa.

Partiota johtanut ylikonstaapeli A näyttää arvioineen tilannetta toisin kuin C. A toteaa, että vaikka "tehtävän aikana selvisi, että kyseessä oli eläimen ampuminen eikä muu asetehtävä", ei tämä oikeuta lopettamaan tehtävää kesken. Totean, että tehtävää ei luonnollisesti ollut syytä keskeyttää, mutta kysymys onkin siitä, millä keinoin asiassa edettäisiin.

Selvityksen perusteella näyttää siltä, että A katsoi tilanteen uhka-arvion pudonneen selvästi. Tästä mielestäni kertoo sekin, että partio poistui paikalta heti haulikon löydettyään. Katson, että viimeistään siinä vaiheessa, kun varastohuoneen ovi avattiin, tilannetta olisi ollut perustellumpi pitää rikoksen selvittämisenä. Näin ollen ainakin varastohuoneeseen meneminen haulikon ja sen patruunoiden hakemiseksi olisi tullut katsoa kotietsinnäksi.

Käsitykseni mukaan jo suljetun oven avaaminen ja huoneeseen sisälle katsominen sen tarkastamiseksi on kotietsintää, jos näin tehdään nimenomaan rikoksen selvittämiseksi. Etsinnän perusteellisuuden asteella eikä varsinkaan sen tuloksellisuudella ole merkitystä arvioitaessa, onko kyse kotietsinnästä vai ei. Se, että huoneesta vain haetaan jotain (takavarikoitavaa) eikä siellä muutoin toimiteta etsintää, ei toimenpiteen luonnetta muuksi muuta. Nimenomaan toimenpiteen tarkoituksella on keskeinen merkitys. Kotietsintä tehdään rikoksen selvittämiseksi. Sen sijaan esimerkiksi nyt tapahtuneen kaltaista ovelta huhuilua mahdollisten kotona olijoiden selvittämiseksi on nähdäkseni pidettävä sallittuna, varsinkin kun tässä tapauksessa voidaan nähdä perusteita poliisilain 15 §:n soveltamiselle.

Pakkokeinolain kotietsintää koskevien säännösten kannalta arvioituna totean, että kotietsinnän edellytykset ovat tässä tapauksessa olleet sinänsä olemassa. Poliisilla on selvityksistä ilmi käyville perusteilla ollut riittävästi syytä epäillä metsästysrikosta (peltopyyn ampuminen rauhoitusajana). Ylikonstaapeli A olisi myös ollut toimivaltainen päättämään kotietsinnästä, koska kysymys oli mielestäni sellaisen esineen takavarikoimisesta, jota oli voitu seurata tai jäljittää rikoksen teosta verekseltään. Kun A ei kuitenkaan ole pitänyt menettelyä kotietsintänä, en katso olevan aihetta enemmälti käsitellä kotietsintämenettelyn vaatimuksia. Totean kuitenkin, että poliisilain 15 §:n mukainen asuntoon meneminen ei lain mukaan edellytä, että asunnon haltijalle varattaisiin tilaisuus olla läsnä.

Lopputulos

Olen edellä katsonut, että poliisipartion menettelyä olisi ainakin osin tullut pitää kotietsintänä. Kuitenkin myös sille näkemykselle, että kysymys oli toimenpiteistä poliisilain nojalla, on nähtävissä perusteita. Puheena oleva tilanne on myös varsin nopeasti muuttunut lähtökohtaisesti vaarallisesta hälytystehtävästä rikoksen selvittämiseksi. Lisäksi on otettava huomioon, että ainakin tapahtuneen kaltaisen kotietsinnän edellytykset ovat sinänsä olleet olemassa. Asia ei ainakaan minulle aiheuta muuhun kuin että kiinnitän puheena olevan poliisipartion johtajana toimineen ylikonstaapeli A:n ja myös poliisilaitoksen huomiota esittämiini näkökohtiin.

Erityisesti korostan, että aina ennen kuin poliisi menee kotirauhan suojaaman rakennuksen sisälle, tulee tarkasti harkita, mikä on se säännös, joka antaa tähän oikeuden.

3.2.2

Haulikon takavarikko

Pelkästään siitä, että käräjäoikeus hylkää menettämisseuraamusta koskevan vaatimuksen, ei voida päätellä, että takavarikko olisi ollut laiton. Takavarikon laillisuutta on arvioitava takavarikkohetken aikaan tiedossa olleiden seikkojen valossa.

Tässä tapauksessa käräjäoikeus ei tuominnut haulikkoa menetetyksi, koska D oli jätetty rangaistukseen tuomitsematta, vaikka hänen olikin katsottu syyllistyneen rikokseen. Käräjäoikeus on soveltanut rikoslain 10 luvun 10 §:n 1 momentin säännöstä menettämisseuraamuksen kohtuullistamisesta, jonka mukaan menettämisseuraamus saadaan jättää tuomitsematta muun muassa, jos tekijä jätetään rangaistukseen tuomitsematta 3 luvun 5 §:n 3 tai 4 momentin taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla. Käräjäoikeus olisi voinut siis harkita toisinkin ja tuomita haulikon menetetyksi.

Totean myös, että vaikka metsästyslain rikoksentekovälineen menettämisseuraamusta koskevat säännökset ovat osin yleisiä rikoslain säännöksiä tiukemmat (ja siten vaikuttavat myös takavarikon edellytyksiin), niin ase voidaan tästä huolimatta aina takavarikoida, jos on syytä olettaa, että ase voi olla todisteena rikosasiassa. Lisäksi ase voidaan takavarikoida tekovälineenäkin, jos kyse on metsästysrikoksen tai metsästyslain 75 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetun tahallisen teon esitutkinasta. Selvityksen mukaan poliisi tutki asiaa ensi vaiheessa metsästysrikoksena.

Jo näillä perusteilla on selvää, että takavarikolle on ollut lailliset edellytykset.

Takavarikosta ja sitä edeltävästä esineen poliisiin haltuun ottamisesta ilmoittamisesta säädetään pakkokeinolain 4 luvun 7 §:n 1 momentissa. Sen mukaan jollei se, jonka luona esine takavarikoidaan tai otetaan haltuun, ole saapuvilla, hänelle on viipymättä ilmoitettava takavarikosta tai haltuun ottamisesta. Kantelunkin mukaan sekä kantelija että hänen miehensä näyttävät saaneen tiedon haulikon haltuun ottamisesta hyvin pian sen jälkeen, kun poliisipartio oli palannut poliisiasemalle. D:kin oli saanut takavarikosta tiedon viimeistään samana päivänä klo 15.53 alkaneen kuulusteluyhteydessä.

En katso, että poliisi olisi tältä osin menetellyt moitittavasti, vaan että tieto on annettu myös D:lle lain tarkoittamalla tavalla viipymättä. Totean vielä, että laki ei sinänsä edes velvoita ilmoittamaan haltuunotosta nimenomaan esineen omistajalle, vaan sille "jonka luona esine takavarikoidaan tai otetaan haltuun".

- - -

4 TOIMENPITEET

Saatan ylikonstaapeli A:n tietoon kohdassa 3.2.1 esittämäni siitä, että kantelussa arvosteltua menettelyä olisi tullut pitää ainakin osin kotietsintänä. Kiinnitän vastaisen varalle hänen huomiotaan, että kotirauhan piirissä toimitettaessa tulee aina huolellisesti harkita toimenpiteiden oikeudellinen peruste. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni. Lähetän jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi myös Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren poliisilaitokselle huomioon otettavaksi sisäisessä koulutuksessa.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aiheutta. Sen liitteet palautetaan ohessa.